

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁR BIBLIOGRÁFIAI SZOLGÁLTATÁSAINAK IPARI IGÉNYBEVÉTELE

KUN SZABÓ TIBORNÉ

A *Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára* országos feladatkörű tudományos szakkönyvtár. Ebben a minőségében is elsősorban az egyetemen folyó szakemberképzés és kutatás szolgálatában áll, de szolgáltatásokat nyújt a Veszprémben működő tudományos intézmények és a megye üzemei számára is. Igénybe veszik szolgáltatásait a társ egyetemek, a megyén kívüli vállalatok és a nemzetközi együttműködés keretében a külföldi partnerek is. Tevékenysége tehát nemcsak helyi, hanem regionális, országos és nemzetközi szintre is kiterjed. Könyvtárunkban komplex információszolgáltató rendszer működik. Az egymással vertikálisan kapcsolódó láncszemek a következők:

- Bibliográfiai szolgáltatás: számítógépes kémiai szakirodalom-figyelő szolgálat, és online információkeresés.
- Dokumentumszolgáltatás.
- Fordító szolgálat.

A folyamatos irodalomfigyelést 1971 óta a *Chemical Abstracts Service* mágnesszalagok adattárai alapján végeztük, a retrospektív bibliográfiákat pedig régebben a rendelkezésünkre álló referáló folyóiratok és egyéb segédeszközök segítségével állítottuk össze.¹ Könyvtárunkban 1982 óta folyik online információkeresés, amelynek feltétele a külföldi adatbázis-szolgáltató központokkal való közvetlen kapcsolat kiépítése volt.² Ilyen módon a *Chemical Abstracts* anyagának retrospektív és folyamatos keresésén kívül lehetőség van egyéb adatbázisok használatára is. Tevékenységünk során számtalan partnerkapcsolat alakult ki a VVEKK és különféle vállalatok között. Ezt szeretném az alábbiakban bemutatni.

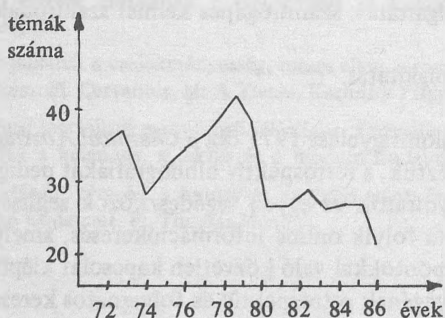
Nálunk is az egyetemi könyvtárakra általában jellemző gyakorlat érvényesült. Első felhasználóink az egyetem oktatói, kutatói közül kerültek ki, majd az ezután még meglévő szabad kapacitást ajánlottuk fel a vegyipar információellátására. Minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználtunk arra, hogy szolgáltatásainkról tudomást szerezzenek mindazok, akiket ez érdekelhet és érinthet. Szórolapokon ismertettük rendszerünk működését, előnyeit. Baráti, szakmai körben tájékoztattuk az ipar szakembereit a lehetőségekről. Vállalati igazgatókat hívtunk meg például az online információszolgáltatás megindításakor, ismertettük a módszer előnyeit, valamint bemutattuk magát a keresés folyamatát is. Az egyetemi hallgatók tananyagában is szerepel a könyvtár szolgáltatásainak ismertetése,³ így az iparba vagy kutatási területre kerülő Veszprémben végzett mérnökök könyvtárunk munkájának ismeretében gyakran mint megrendelők térnek vissza.

1. **EGYHÁZI** Tiborné – **KOVÁTS** Zoltán – **DÖMÖTÖR** Lajosné: A Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára szolgáltatásainak tízéves fejlődése. *Könyvtári Figyelő*, 1981. 6. 432 p.
2. **DÖMÖTÖR** Lajosné: A hagyományos kommunikációtól az ember-gép párbeszédig. *Horizont*. 1983. 11. 2. sz. 33–35. p.

Földrajzi helyzetünkől adódóan természetes, hogy a Dunántúl legnagyobb ipari üzemei a kutatás, műszaki fejlesztés, termelés terén adódó problémáik megoldásához szükséges információkért hozzánk fordultak, akár csak tájékoztató jellegű akár a legmagasabb rendű döntéselőkészítő információkra volt szükségük. A számítógéppel összeállított irodalomjegyzék teljességét és helyességét állandóan ellenőriztettük partnereinkkel. A szolgáltatásunk határfokát mérő relevancia értéket (a használható hivatkozások számának az összes hivatkozások számához viszonyított arányát), így a külföldi szakirodalomból ismert számokkal összehasonlítva is magas értéken tudtuk tartani: általában 60–70% között.

A mágnesszalagon alapuló irodalomfigyelést az elmúlt 15 év alatt a következő nagy iparvállalatok vették igénybe: Péti Nitrogénművek, Peremartoni Vegyipari Vállalat, Ajkai Timföld és Alumíniumkohó, MSZKFI Százhalombatta, Magyaróvári Timföld és Műkorundgyár, Tatabányai Szénbányák, Borsodi Vegyi Kombinát, Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt., Tiszai Vegyi Kombinát, Északmagyarországi Vegyiművek, Dunai Kőolajipari Vállalat, Komáromi Kőolajipari Vállalat.

A felsoroltakon kívül számos kisebb ipari üzemmel, kutatóintézzettel, szövetkezettel volt kapcsolatunk hosszabb vagy rövidebb ideig. A következő ábra az ipari témák számának alakulását mutatja 1972–1986-ig:

A kezdeti növekedést a témák számának csökkenése követte. A grafikon maximális értéket 1978-ban mutat, ami érdekes, de nem véletlen egybeesés a világgazdasági válság magyarországi hatásának jelentkezésével. A következő években az iparvállalatok megéreztek a gazdasági feltételek szigorodását, és jobban megfontolták kiadásaik szerkezetét. Ez a gondolkodás, mint tudjuk, nem vall előrelátásra, mert nem használja fel a távlati döntésekhez a külföldi szakirodalomban publikált ismereteket, nem gazdálkodik jól az információval, amely pedig a gazdaságosság első számú követelménye.

Az ipari témák számának csökkenését eredményezte az is, hogy a hazai ágazati információs központok közül egyre több vezette be a számítógépes információkeresés technikáját (OMIKK, AGROINFORM, IPIK stb.). Az ipari felhasználók köre így egyre inkább a kifejezetten kémiai profilú vállalatokra szűkül le.

Felhasználóink szerződés keretében veszik igénybe szolgáltatásainkat. 1980-ig évenként kötöttük ezeket, de 1980-ban 5 éves szerződést írtunk alá. Talán ezzel magyarázható hogy a vállalatoknak – bár lehetőségük lett volna a változtatásra – 1980–1985 között a

3. SZOLCSÁNYI Pál – DÖMÖTÖR Lajosné – EGYHÁZI Tiborné – SZÁNYA Tibor: Bibliográfiai szolgálat a komplex vegyész-mérnök képzésben. Magyar Kémikusok Lapja, 1985. 45.10.sz. 447 p.

témák száma gyakorlatilag mégis állandó volt. Hamis képet kapunk azonban, ha az utóbbi 5 évre csak az eddig felsorolt adatokat vesszük figyelembe, mivel 1982 végén megkezdte üzemszerű munkáját könyvtárunkban az online szakirodalomkereső szolgáltatás. 1983-ban 17 külső megrendelésből négyet ipari felhasználó kért, 1984-ben már 43 ilyen kérdés volt, míg 1985-ben 47. A kezdeti dinamikus fejlődést lassú, de folyamatos növekedés követte. Eddigi tapasztalataink alapján várhatóan beáll ez a szám egy bizonyos szintre, ami becsléseink szerint 100 alatt marad. Az információrendszerünk adta lehetőségek sokkal nagyobbak jelenlegi kihasználtságuknál, akár bibliográfiai, akár dokumentum-szolgáltatásról, akár a fordító szolgáltról van szó.

Az alábbiakban az 1985. év online kereséseinek jellemző adatait mutatom be táblázatban, csak a nagyobb igénybevevőinket tüntetve fel. A felhasznált összeg rovatban az egyes vállalatok által felhasznált devizát az ipar által igénybe vett összes dollár százalékában adtam meg.

Vállalat	Felhasznált összeg %	Témák száma
MÁFKI	36	15
Nitrokémia	26	16
NEVIKI	12	4
NITROIL	7	4
NYUDUVIZIG	6	1
BVK	5	2

Az információkeresésre költött összeg nem minden esetben arányos a témák számával, hanem annak általános, illetve speciális jellegétől is függ.

Mint látható, legnagyobb felhasználónk az ipari üzemek közül a Nitrokémia és az ipari kutatóintézetek közül a MÁFKI. Az utóbbinak feladatából adódóan nagyobb az információigénye. A felsorolásból kitűnik, hogy a földrajzi helyzet is meghatározza szolgáltatásaink igénybevételét. (Itt kell megjegyezni, hogy nemcsak kutatási jellegű, hanem például piaci, termelési adatokat is lehet online beszerezni, tehát a kutatásokat nem folytató ipari üzem is hasznos információkhoz juthatna.) Ami pedig az ipari kapcsolataink minőségi alakulását illeti, ez szoros összefüggésben áll a szolgáltatás jellegének megváltozásával. A Chemical Abstracts mágnesszalagjain alapuló folyamatos szakirodalomfigyeléshez képest az online keresés szélesebb körű alkalmazása aktívabb, közvetlenebb kapcsolatot jelent a felhasználókkal. A kereséseknél jelenlévő kutató azonnal dönthet a közösen kialakított kérdés esetleg szükséges megváltoztatásáról, így a kapott eredménylista relevanciája gyakorlatilag megközelítheti a maximális értéket.

Az új minőségű szolgáltatásnak azonban mennyiségi fejlődésre lenne szüksége. Külföldi trendek az ipari vállalatok információéhségének nagyobb arányú növekedését mutatják. Bizakodunk abban, hogy saját előrejelzésünkkel ellentétben a magyar ipari üzemek nagyobb mértékben fogják felkeresni keresőszolgálatunkat, mind a vegyipari jellegű, mind az egyéb témájú kérdésekkel, kiegészítve azt a komplex szolgáltatási lánccunk többi tagjának igénybevételével.

A szerző írásának középpontjában az MNB és az UK osztályozási gyakorlata áll. A két eltérő célú és egymástól különböző munkaeszközöket használó autonóm rendszerek korrelációját a praktikum felől megközelítő írás remélhetőleg hozzájárul majd a probléma részletes elméleti kimunkálásához, amely régóta várat magára. Amint arra a szerző is utal, a téma vizsgálatának vannak már bizonyos előzményei: a kecskeméti szakmai tanácskozáson (rendezte: MKE Bibliográfiai Bizottság és OSZK KMK, 1981. szept. 25–26.) Dénes Pálné, Huber Kálmánné, Mader Béláné, Pál Györgyi korreferátumai foglalkoztak a témával. Ungváry Rudolf: *A hiány jelei. Egy tanácskozás és egy tematikus folyóiratszám tanulságai* (Könyvtári Figyelő, 1982.1.sz. 15–24. p.) című írásában szintén érintette a problémát. A kérdést a KMK is vizsgálta 1984-ben. *(A szerk.)*

MAGYAR NEMZETI BIBLIOGRÁFIA, ÚJ KÖNYVEK VAGY SAJÁT GYAKORLAT?

Hozzászólás a Könyvtári Figyelő 1986. évi tematikus számához

A véletlen egybeesése, hogy a *Könyvtári Figyelő 1986/6.* tematikus számának megjelenésekor az *Új Könyvek* (továbbiakban UK) állománygyarapítási tanácsadó és a *Magyar Nemzeti Bibliográfia Könyvek Bibliográfiája* (továbbiakban MNB) bibliográfiai tételeinek összehasonlító „vizsgálatával” foglalkoztam, ha egy kicsit más szempontból is; ugyanis elsősorban a raktári jelzetszakcsoport és a szákszámok azonosságát, illetve különbözőségét vettem össze. A folyóiratban két tanulmány¹ részben, Sípós Márta–Szilágyi Tibor: *Az új szabványok az Új Könyvek szemével* (614–627. p.) c. írás pedig még inkább megerősítette, szilárdabbá tette azokat a tapasztalataimat, véleményemet, melyeket az MNB-vel és az UK-val kapcsolatosan az új szabványok alkalmazási különbségeiről szereztem.

Elismerve a két kiadvány eltérő szerepe, feladata miatti eltérő alkalmazási módot, mégis úgy érzem, hogy a dokumentumleírás terén kisebb mértékben meglévő, de a raktári jelzetalkotás és az osztályozás területén tapasztalható, lényegesen eltérő különbségeket a Sípós–Szilágyi tanulmány sem indokolja kellően.

Nem vitatva az új szabványok alkalmazásának szükségességét (a bevezetés módját azonban már kifogásolva!), egyértelmű, hogy a legteljesebb formában, a legmagasabb szinten az MNB használja fel azokat. (Még akkor is, ha például Bp. rövidítést alkalmaz.) Ez érvényes a leírásra, a besorolási adatok megállapítására és az osztályozásra is. (Igaz, hogy egy nemzeti bibliográfiának nem feladata a szákszámok szerinti visszakeresés biztosítása.) Ezt a teljességre törekvő formát kellene elfogadnia az UK-nak is, kikerülve ezáltal az „újrafeldolgozás” tényét. Így ugyanis a könyvtáraknak lehetőségük nyílna arra, hogy az MNB – besorolási adatokkal (mellékletekkel, tárgyszavakkal) és raktári jelzettel kiegészített – bibliográfiai tételeiből a számukra szükséges adatok felhasználásával építsék katalógusaikat. Ebben az esetben csak a katalógustételek egyes adatainak elhagyása lenne a feladatuk és nem állandó javítgatás, módosítás.

Az új szabványok bevezetése során az UK 1981/8.sz.² és a kecskeméti konferencia³ foglalkozott az új leírás hatására bekövetkező változásokkal, az MNB és UK leírásainak